

Náklady řízení

Je-li dán v řízení předpoklad postupu podle § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, obecné soudy jsou povinny rozhodnutí o nákladech řízení řádně a přezkoumatelně odůvodnit, a to tím spíše v případech, kdy se od něj hodlají odchýlit a aplikovat § 142 odst. 2 občanského soudního řádu. V opačném případě jde o svévolné rozhodnutí soudu, kterým tím porušil právo stěžovatelů na soudní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. III.ÚS 1292/25 ze dne 18.12.2025)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelů Ing. P.Ch. a Ing. J.Ch., společně zastoupených Mgr. P.C., advokátem, se sídlem S., proti usnesení Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 28. ledna 2025 č. j. 75 Co 241/2024-473, a výroku I. usnesení Okresního soudu v Šumperku ze dne 17. června 2024 č. j. 14 C 6/2013-458, za účasti Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci a Okresního soudu v Šumperku, jako účastníků řízení, a V.Č., zastoupeného Mgr. P.M., advokátkou, sídlem Š., jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že usnesením Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 28. ledna 2025 č. j. 75 Co 241/2024-473, bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Usnesení Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 28. ledna 2025 č. j. 75 Co 241/2024-473 se ruší. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Z odůvodnění

I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelé se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, domáhají zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že porušily jejich ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").
2. Z obsahu napadených rozhodnutí, jakož i z vyžádaného spisového materiálu plyne, že stěžovatelé a vedlejší účastník byli podílovými spoluvlastníky nemovitostí v katastrálním území M. a V., jejichž součástí byla malá vodní elektrárna na vodním toku D., říční kilometr 22,486. Malou vodní elektrárnu provozoval vedlejší účastník, který z ní měl příjem - vyrobenou elektrickou energii fakturoval Severomoravské energetice. Stěžovatelé se podanou žalobou domáhali po vedlejším účastníkovi vyplacení podílu z výnosu z provozu malé vodní elektrárny. Výše jejich nároku byla stanovena na základě závěrů znaleckého posudku (resp. dvou znaleckých posudků - jeden nechali vypracovat stěžovatelé a druhý následně zadal k vypracování soud). Řízení bylo původně zahájeno podáním žaloby jako dvě samostatné věci, které byly posléze spojeny ke společnému řízení (druhou žalovanou byla Mgr. V., avšak stěžovatelé nenapadají rozhodnutí obecných soudů v rozsahu, v němž bylo rozhodnuto o nároku stěžovatelů vůči ní).
3. Okresní soud v Šumperku (dále jen "okresní soud") nejprve rozsudkem ze dne 29. 11. 2022 č. j. 14 C 6/2013-357, rozhodl mj. o povinnosti vedlejšího účastníka zaplatit stěžovatelům částku ve výši 223 960 Kč s příslušenstvím (výrok I.) a dále částku 107 270 Kč s příslušenstvím (výrok IV.) a Mgr.

Vojáčkové, druhé žalované, uložil povinnost zaplatit stěžovatelům částku ve výši 13 390 Kč s příslušenstvím (výrok V.). Současně uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit stěžovatelům na náhradě nákladů řízení částku ve výši 448 829 Kč (výrok VIII.) a druhé žalované uložil povinnost zaplatit stěžovatelům na náhradě nákladů řízení částku ve výši 18 510 Kč (výrok IX.). Doplnujícím usnesením ze dne 15. 2. 2022 č. j. 14 C 6/2013-367, rozhodl okresní soud o doplnění rozsudku ze dne 29. 11. 2021 č. j. 14 C 6/2013-357, o odstavec X., týkající se náhrady nákladů státu. Doplnujícím rozsudkem ze dne 21. 11. 2022 č. j. 14 C 6/2013-432, okresní soud rozhodl o doplnění rozsudku ze dne 29. 11. 2021 č. j. 14 C 6/2013-357, o výrok XI., kterým zamítl žalobu v části, jíž se domáhali po vedlejšímu účastníkovi a druhé žalované zaplacení úroků z prodlení z částky 22 227,50 Kč ve výši 7,75 % ročně od 21. 1. 2012 do zaplacení.

4. Krajský soud v Ostravě (dále jen "krajský soud") rozsudkem ze dne 9. 11. 2023 č. j. 75 Co 314/2022-451, rozsudek okresního soudu ve výrocích I., IV. a V. potvrdil, a ve výrocích VIII., IX. a X. zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení, s pokynem, aby okresní soud znovu rozhodl o náhradě nákladů řízení.

5. Okresní soud poté napadeným usnesením uložil vedlejšímu účastníkovi povinnost zaplatit stěžovatelům náhradu nákladů řízení ve výši 152 611 Kč (výrok I.), druhé žalované uložil povinnost zaplatit stěžovatelům náhradu nákladů řízení ve výši 10 559 Kč (výrok II.) a též přiznal České republice právo na náhradu nákladů vůči vedlejšímu účastníkovi a druhé žalované (výrok III.).

6. Krajský soud napadeným usnesením změnil výrok I. usnesení okresního soudu a uložil vedlejšímu účastníkovi povinnost zaplatit stěžovatelům náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů částku ve výši 194 124 Kč (výrok I.) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů tohoto odvolacího řízení (výrok II.). Soud se předně ztotožnil s výpočtem nákladů řízení provedeným okresním soudem (proti výpočtu ani odvolací argumentace stěžovatelů nesměřovala). Okresní soud však podle krajského soudu pochybil při stanovení základu nároku a poměru úhrady vypočtených nákladů. Podle krajského soudu bylo třeba přistupovat k základu nároku s tím, že k částečným zpětvzetím žalob a k následným částečným zastavením řízení došlo z důvodu na straně stěžovatelů; to bylo třeba považovat za jejich neúspěch ve věci a postupovat při rozhodování o nákladech řízení částečně i podle § 146 odst. 2 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád (dále jen "o. s. ř."), potažmo § 142 odst. 2 tamtéž, kdy ve zbytku nároku potom je správný postup dle § 142 odst. 3 o. s. ř., kdy výše plnění závisela na znaleckém posudku, avšak pouze v části, kde stěžovatelé v řízení bez jakéhokoli zavinění ze strany vedlejšího účastníka a druhé vedlejší účastnice víceméně bezdůvodně nedisponovali žalobou. Celkový úspěch stěžovatelů pak představovala přiznaná částka 344 620 Kč - 69,48 %, neúspěch částka 151 380 Kč - 30,52 %, celkový úspěch byl tedy 38,96 %. Celkové náklady řízení činily 509 905,35 Kč, z toho náklady řízení před přistoupením druhé žalované do řízení byly (podle výpočtu okresního soudu) ve výši 209 932,35 Kč; 38,96 % z této částky, kterou je povinen hradit pouze vedlejší účastník činí 81 790 Kč. Po přistoupení do řízení druhé žalované, tj. od doby, kdy řízení bylo vedeno vůči oběma žalovaným, vypočetl soud náklady řízení ve výši 299 973 Kč; 38,96 % této částky představuje částka 116 869 Kč. Tuto částku jsou podle závěrů soudu vedlejší účastník a Mgr. Vojáčková povinni hradit poměrně podle částky, k jejíž úhradě byli zavázáni; vedlejší účastník je proto povinen zaplatit stěžovatelům na náhradě nákladů řízení celkem částku 194 124 Kč.

II. Argumentace stěžovatelů

7. Stěžovatelé zdůrazňují, že měli ve věci plný úspěch, jde-li o oprávněnost jejich nároku a nesouhlasí s tím, jak krajský soud mechanicky vypočetl poměr žalobního úspěchu a neúspěchu. Postoj vedlejšího účastníka, ve spojení s tím, že vedlejší účastník před zahájením řízení nepodával stěžovatelům jako

spoluvlastníkům žádné údaje o výrobě elektrické energie a fakturaci, a v průběhu řízení nereagoval na opakované výzvy soudu k doplnění tvrzení a označení důkazů, měl vliv na délku řízení a celkovou výši nákladů řízení. Stěžovatelé totiž neměli v době podání žaloby k dispozici údaje o výrobě elektrické energie a ověřitelné údaje z účetnictví vedlejšího účastníka. Teprve po obstarání znaleckého posudku stěžovatelé vzali žalobu částečně zpět (soud navíc o částečném zpětvzetí žaloby nerozhodl ihned, ale až v konečném rozsudku, přitom k částečnému zpětvzetí žaloby došlo ještě před prvním jednáním ve věci samé). Podle stěžovatelů navíc šlo o posouzení specifické a odborné otázky, která vycházela právě ze závěrů znaleckého posudku, a proto měl soud výši nákladů řízení posoudit podle § 142 odst. 3 o. s. ř. V takovém případě není základem pro určení výše odměny advokáta částka požadovaná v žalobě, ale až částka přisouzená v souladu se závěry znaleckého posudku.

8. Z hlediska porušení práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny, je podstatné, že stěžovatelé značnou část svého přiznaného nároku musí vydat na náhradu nákladů řízení, které nebyly soudem přiznány s odůvodněním poměru úspěchu a neúspěchu, přiznána byla pouze poměrná část nákladů řízení.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný, vyjma části směřující proti výroku I. napadeného rozsudku okresního soudu, který byl změněn napadeným rozsudkem krajského soudu. V tomto rozsahu není Ústavní soud příslušný, neboť nemůže přezkoumávat a rušit část rozhodnutí, které bylo změněno [viz § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu]. Stěžovatelé jsou zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelé před jejím podáním vyčerpali veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario).

IV. Vyjádření účastníků, vedlejšího účastníka a replika stěžovatelů

10. Soudce zpravodaj vyzval krajský soud, okresní soud i vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

11. Okresní soud v zaslaném vyjádření pouze odkázal na rozsáhlé odůvodnění napadeného usnesení.

12. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že podle něj nemá argumentace stěžovatelů ústavněprávní relevanci, jelikož zpochybňují jeho právní závěry a přitom z jeho strany nejde o excesivní rozhodnutí, kterým by došlo k zásahu do jejich ústavně zaručených práv. Současně krajský soud odkázal na odůvodnění napadeného usnesení, které považuje za dostačující; ústavní stížnost nedosahuje ústavněprávní roviny, a proto by měla být odmítnuta.

13. Podle vyjádření vedlejšího účastníka nebylo napadeným usnesením zasaženo do základních práv stěžovatelů a ústavní stížnost navrhoval odmítnout. Krajský soud se podle něj při rozhodování o nákladech řízení vypořádal i s platnou právní úpravou a neignoroval § 142 odst. 3 o. s. ř., a to v souvislosti s částečným zpětvzetím žaloby; nesouhlasí proto s poukazem na náleze ze dne 30. 11. 2021 sp. zn. III. ÚS 2389/20.

14. Vyjádření krajského soudu i obě vyjádření vedlejšího účastníka, byla zaslána stěžovatelům, včetně výzvy k doplnění tvrzení obsažených v ústavní stížnosti, a to primárně pokud jde o bližší

specifikaci výše (vyčíslení) nákladů řízení, které by měly být stěžovatelům obecnými soudy přiznány (a nebyly). Na to stěžovatelé prostřednictvím právního zástupce reagovali sdělením, že očekávali přiznání náhrady nákladů řízení ve výši vypočtené okresním soudem, a to v plné výši, tj. částku 509 905,35 Kč; současně zaslali tabulku s výpočty nákladů řízení. Na zaslání vyjádření však stěžovatelé nijak nereagovali.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, "superrevizní" instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování soudů; jeho úkolem je "toliko" přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo.

A) Obecná východiska

16. Ústavní soud zpravidla přistupuje k problematice rozhodování o nákladech řízení rezervovaně [náleze ze dne 17. 4. 2019 sp. zn. II. ÚS 2632/18 (N 65/93 SbNU 301)]. Do rozhodovací činnosti obecných soudů zasáhne zpravidla až tehdy, je-li interpretace nebo aplikace ustanovení, týkajících se náhrady nákladů řízení obecnými soudy, projevem svévole, libovůle nebo je-li v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, v důsledku čehož dochází k porušení práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny [viz např. nálezy ze dne 21. 1. 2019 sp. zn. II. ÚS 1696/18 (N 8/92 SbNU 78), ze dne 13. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 411/15 (N 186/79 SbNU 111) či ze dne 30. 10. 2014 sp. zn. II. ÚS 2417/13 (N 199/75 SbNU 239)].

17. Obecným pravidlem při rozhodování o nákladech řízení je míra úspěchu ve věci, resp. poměr, v jakém byl kdo z účastníků úspěšný při určení náhrady nákladů řízení. Žalobou uplatněný nárok se přitom rovná 100 %, při částečném úspěchu z tohoto základu přísluší každému z účastníků určitá v procentech vyjádřená část. Účastník, který uspěl ve větší míře, má právo na náhradu nákladů řízení, jejichž míra pak odpovídá rozdílu mezi jeho úspěchem a úspěchem protistrany [srov. náleze ze dne 18. 1. 2022 sp. zn. III. ÚS 2618/21 (N 7/110 SbNU 75)]. Modifikací tohoto pravidla je § 142 odst. 3 o. s. ř., který umožňuje soudu přiznat účastníkovi plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.

18. Judikatura Ústavního soudu identifikovala jako jeden z důvodů pro zásah Ústavního soudu do rozhodování obecných soudů ve věcech nákladů řízení mimo jiné i svévolné rozhodování soudů, které nepřiznají žalobci náhradu nákladů podle § 142 odst. 3 o. s. ř., přestože soud své rozhodnutí o výši plnění založil toliko na (revizním) znaleckém posudku. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení nelze poměřovat úspěch a neúspěch v řízení jen tím, jak bylo o konkrétní žalobě rozhodnuto, tj. bez zohlednění širších souvislostí. Závisela-li výše přiznaného plnění na závěrech znaleckého posudku, přičemž žalobce měl ve věci jen částečný úspěch, soud se musí při rozhodování o nákladech řízení vždy zabývat použitím § 142 odst. 3 o. s. ř. To platí tím spíše, byl-li základ nároku žalobce důvodný a převyšovala-li by výše náhrady nákladů řízení uložená žalobci částku mu přiznanou ve výroku ve věci samé. Je porušením práva na soudní ochranu, jestliže v situaci, v níž má být použit § 142 odst. 3 o. s. ř., je namísto toho rozhodnuto podle § 142 odst. 2 tamtéž [náleze ze dne 30. 11. 2021 sp. zn. III. ÚS 2389/20 (N 209/109 SbNU 259)].

19. Obdobně v nálezu ze dne 11. 10. 2023 sp. zn. III. ÚS 1504/23, Ústavní soud rozhodoval o věci, v

níž byl dán základ nároku stěžovatele a rozhodnutí o výši plnění záviselo pouze na znaleckém posudku a úvaze soudu; bylo proto namístě při rozhodování o náhradě nákladů řízení aplikovat ve prospěch stěžovatele § 142 odst. 3 o. s. ř. a přiznat mu náhradu (účelně vynaložených) nákladů řízení před soudy obou stupňů. Současně úspěch stěžovatele nebyl nepatrný, resp. extrémně malý (uspěl v rozsahu 30 % jistiny a nebyl tak ani důvod aplikovat § 142 odst. 3 o. s. ř. ve prospěch vedlejší účastnice); skutečnost, že stěžovatel v rozsahu 70 % neuspěl, není důvodem k tomu, aby neměl právo na náhradu nákladů řízení, nýbrž k tomu, aby náhrada nákladů za právní zastoupení a výše nahrazovaného soudního poplatku vycházela v souladu s ustálenou judikaturou pouze z výše přisouzené jistiny (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016 sp. zn. 25 Cdo 3974/2015, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 121/2017). Pouze ve vztahu k této výši jde totiž o náklady vynaložené účelně.

20. K závěru o tom, že při aplikaci ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. je pro výši odměny advokáta určující až částka přisouzená, nikoliv částka žalobou požadovaná, se Ústavní soud přihlásil též v nálezu ze dne 19. 11. 2024 sp. zn. III. ÚS 2358/24, kde úspěch stěžovatelky závisel do značné míry rovněž na znaleckém posouzení. Také v nálezu ze dne 19. 12. 2023 sp. zn. IV. ÚS 2388/23, Ústavní soud konstatoval, že plná náhrada účelně vynaložených nákladů řízení má být postupem podle § 142 odst. 3 o. s. ř. přiznána za úkony učiněné po dobu, po kterou se žalobce po žalovaném domáhal plnění důvodně (popřípadě podle § 142 odst. 6 věty druhé o. s. ř. ve vztahu k zpětvzetí spojenému s plněním na žalovanou částku).

21. Uvedené závěry jsou přitom přijímány i odbornou literaturou, podle níž ani částečný úspěch nemusí nutně znamenat jen částečnou náhradu nákladů řízení a může být přiznána náhrada celá; žalobce je totiž se základem nároku úspěšný (nárok na náhradu škody zde je), liší se jen jeho přisouzená výše, neboť ji žalobce dopředu neznal (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015 sp. zn. 23 Cdo 3306/2015). Podstatné však je, že toto pravidlo platí v případě, že znaleckým posudkem je určena výše nároku. Pokud znalecký posudek zodpovídá skutkovou otázku, zda zde je nárok na náhradu škody, ale výše plnění se nedotýká, pak § 142 odst. 3 o. s. ř. uplatnit nelze (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 5. 2016 sp. zn. 28 Cdo 1443/2015). Tarifní hodnota pro stanovení výše nákladů řízení, stanovená podle § 142 odst. 3 o. s. ř., se stanoví z přisouzené částky, nikoliv z částky žalované (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016 sp. zn. 25 Cdo 3974/2015) [srov. Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (3. aktualizace). Beck-online. Beck, 2024 (komentář k § 142, autor M. Bílý, body 13 a 14)].

22. Postupuje se tedy odlišně než v případech uvedených v § 142 odst. 2 o. s. ř., kde se však přiznané náklady řízení posuzují jen v míře úspěchu vázaného k celému původně uplatněnému nároku. Naproti tomu přiznání plné náhrady nákladů řízení účastníka odvíjených od zažalované částky, který byl, byť pro výsledky znaleckého zkoumání či pro volnou úvahu soudu, ve skutečnosti úspěšný jen zčásti, nemá racionálního odůvodnění a per reductionem ad absurdum by taková úvaha podporovala žalobce v nereálném nadsazování výše uplatněných nároků; takový postup by neodpovídal požadavkům vtěleným do § 2 o. s. ř. (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3974/2015) (srov. Svoboda, K., Hromada, M., Levý, J., Vláščil, D., Tlášková, Š., Pirk, T. Náklady řízení. 2. vydání. Beck online. Beck, 2024, 4. kapitola, bod 5b).

23. Jsou-li splněny předpoklady pro aplikaci § 142 odst. 3 o. s. ř., soud podle něho musí postupovat [náleze ze dne 9. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2881/12 (N 212/71 SbNU 495) či náleze ze dne 13. 8. 2013 sp. zn. II. ÚS 157/13 (N 146/70 SbNU 363)]. Soud nicméně není povinen podle tohoto ustanovení postupovat vždy a v odůvodněných případech je mu ponechána diskrece ke zvážení postupu podle obecného pravidla upraveného v § 142 odst. 2 o. s. ř. Příkladem může být žalobcovy přehnané spoléhání se na postup podle tohoto ustanovení a zjevné nadhodnocení nároku (srov. rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2017 sp. zn. 21 Cdo 1990/2016). Zjevnou nadsazeností částky je přitom zpravidla třeba rozumět až takovou částku, jejíž nadsazenost je očividná i bez dalšího dokazování, například revizními posudky, nikoliv však v případě, kdy žalobce v žalobě vycházel ze znaleckého posudku podle § 127a o. s. ř. [nález ze dne 30. 11. 2021 sp. zn. III. ÚS 2389/20 (N 209/109 SbNU 259)] (srov. Remeš, J. Praktický úvod do civilního řízení sporného. 1. vydání. Beck online. Beck, 2022, 6. kapitola, bod 4. Rozhodnutí o nákladech řízení).

24. Judikatura (nejen) Ústavního soudu na druhou stranu zná i výjimečné případy, kdy soud může postupovat podle zásady úspěchu ve věci, přestože byly naplněny předpoklady pro postup podle § 142 odst. 3 o. s. ř. Pro takový postup však musí soud shledat přesvědčivé a srozumitelné důvody (srov. např. usnesení ze dne 23. 8. 2012 sp. zn. II. ÚS 2904/12 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2015 sp. zn. 28 Cdo 5183/2014). Jedním z kritérií, které při něm soudy zvažují, je i míra neúspěchu a úspěchu (srov. usnesení ze dne 24. 4. 2008 sp. zn. III. ÚS 2558/07). Ústavní soud rovněž nepovažoval za neústavní, pokud i při aplikaci § 142 odst. 3 o. s. ř. z důvodů okolností zvláštního zřetele hodných soud náhradu nákladů zcela nebo zčásti nepřiznal podle § 150 o. s. ř. (srov. usnesení ze dne 7. 2. 2024 sp. zn. II. ÚS 3355/23).

25. Ocitne-li se navíc uplatňovaná výše co do základu oprávněného nároku v důsledku zjevného nadsazení vyčíslené částky v extrémním rozporu s jeho reálnou hodnotou, a žalobce přes zjevný impuls plynoucí z výsledku dokazování k výši nároku nevezme žalobu zčásti zpět, pak nelze znalecký posudek provedený k výši nároku použít dokonce na podporu argumentace, že by žádný z účastníků neměl mít právo na náhradu nákladů řízení. Není-li ve věci dán důvod pro moderaci rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (nepřiznání náhrady nákladů řízení zcela nebo zčásti v intencích § 150 o. s. ř.), pak je na odvolacím soudu, jakou částku z titulu náhrady nákladů řízení podle zásad plynoucích z § 142 odst. 2 a 3 o. s. ř. v řízení úspěšnému žalovanému přizná. Může jít o poměrnou část nákladů při (striktně vzato) částečném úspěchu ve věci, nebo také o plnou výši nákladů z toho důvodu, že žalovaný byl (v důsledku extrémně nadsazené částky uplatněné žalobou) úspěšný takřka plnou měrou [viz nález ze dne 9. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2881/12 (N 212/71 SbNU 495)].

B/ Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

26. V nyní posuzovaném řízení jde již pouze o rozhodnutí obecných soudů (konkrétně krajského soudu) o výši nákladů řízení. Pro úplnost je však vhodné blíže shrnout průběh řízení ve věci samé, neboť v řízení byla ze strany stěžovatelů činěna řada procesních úkonů, o něž obecné soudy opírají své úvahy při stanovení nákladů řízení (zejména jde-li o úkon/y částečného zpětvzetí žaloby).

27. Stěžovatelé původně (v roce 2012) žalobou uplatnili nárok na zaplacení částky 190 000 Kč s úrokem z prodlení od 21. 7. 2011 do zaplacení z titulu bezdůvodného obohacení (za užívání věci nad rámec spoluvlastnického podílu), který následně změnili - navýšili o 110 000 Kč na 300 000 Kč s úrokem z prodlení od 1. 7. 2011 (v roce 2014), aby jej poté vzali zpět do částky 53 118,50 Kč zpět s tím, že se po vedlejším účastníkovi domáhali zaplacení částky 246 881,50 Kč s příslušenstvím (v roce 2015). V mezidobí v roce 2013 podali stěžovatelé další návrh (vedený pod sp. zn. 15 C 162/2013), kterým se domáhali po vedlejším účastníkovi zaplacení částky 196 000 Kč s úrokem z prodlení od 21. 1. 2012 do zaplacení jako náhrady za užívání ve výši obvyklého nájmu za období od 1. 7. 2011 do 31. 12. 2011. V roce 2014 stěžovatelé rozšířili žalobu proti druhé žalované Mgr. Vojáčkové (vedlejší účastník jí darovací smlouvou daroval svůj spoluvlastnický podíl na nemovitostech s příslušenstvím, tvořícím v souzené věci tzv. komplex malé vodní elektrárny). Usnesením okresního soudu ze dne 31. 1. 2020 č. j. 14 C 6/2013-219, č. j. 15 C 162/2013-281 byla řízení spojena ke společnému řízení a věc byla nadále vedena pod sp. zn. 14 C 6/2013; stěžovatelé se domáhali po vedlejším účastníkovi zaplacení částky 163 711 Kč s úrokem z prodlení od 21. 1. 2012 do zaplacení a po vedlejším účastníkovi a Mgr. Vojáčkové zaplacení společně a nerozdílně částky 32 289 Kč s úrokem z prodlení od 21. 1. 2012 do zaplacení. Podáním ze dne 20. 11. 2015 vzali stěžovatelé žalobu ve věci 15 C

162/2013 částečně zpět, a to co do částky 49 039,50 Kč s příslušenstvím po vedlejším účastníkovi a do částky 10 061,50 Kč s příslušenstvím po Mgr. Vojáčkové a domáhali se po vedlejším účastníkovi zaplacení částky 124 733 Kč s úrokem z prodlení od 21. 1. 2012 a dále po vedlejším účastníkovi a Mgr. Vojáčkové společně a nerozdílně částky 22 227,50 Kč s úrokem z prodlení od 21. 1. 2012 do zaplacení; v tomto rozsahu bylo řízení zastaveno.

28. Okresní soud poté, co bylo jeho rozhodnutí v rozsahu nákladových výroků zrušeno rozsudkem ze dne 9. 11. 2023 č. j. 75 Co 314/2022-451, postupoval v nyní napadeném usnesení - dle pokynů krajského soudu - při stanovení výše náhrady nákladů řízení stěžovatelů podle § 142 odst. 2 o. s. ř.; tedy rozhodoval na základě úspěchu ve věci a "s přihlédnutím ke specifiku celé projednávané věci" (bod 4 napadeného usnesení okresního soudu). Uzavřel, že "po odpočtu neúspěchu žalobců ve výši 32 % z celkem uplatněného nároku od úspěchu žalobců ve výši 68 % z celkového uplatněného nároku, tak žalobcům náleží na náhradě nákladů řízení 36 % vzniklých nákladů řízení" (bod 5 tamtéž). Při následném výpočtu vycházel okresní soud z "celkové" žalované částky, resp. konkrétně náhradu za jednotlivé úkony odvozoval z výše tehdy uplatňovaného nároku (stěžovatelé postupně svůj návrh co do výše jejich nároku měnili - viz body 6 až 12 tamtéž).

29. Krajský soud následně uzavřel, že celkový úspěch žalobců představuje přiznaná částka 344 620 Kč - 69,48 %, neúspěch částka 151 380 Kč - 30,52 %, celkový úspěch žalobců je pak 38,96 %. Jde-li o konkrétní výpočet nákladů řízení, krajský soud se plně ztotožnil se závěry okresního soudu a odkázal na ně; výslovně v bodě 6 napadeného usnesení konstatoval, že při výpočtu nákladů řízení před soudy obou stupňů okresní soud postupoval správně a jejich celková výše činí 509 905,35 Kč.

30. Uvedené závěry krajského soudu (potažmo i okresního soudu, jehož rozhodnutí však Ústavní soud z výše uvedených důvodů nepřezkoumává) jsou však v rozporu s ustáleným výkladem § 142 odst. 3 o. s. ř., a to bez toho, aby bylo z jeho rozhodnutí zřejmé, z jakých důvodů by mělo (snad) jít o výjimečný případ odůvodňující postup podle § 142 odst. 2 o. s. ř.

31. V nyní posuzované věci je pro posouzení postupu soudu stěžejní, že v řízení ve věci samé byl nárok stěžovatelů postaven najisto bez toho, aby byl odvozován ze znaleckého posudku (viz body 2, 25 a 33 rozsudku okresního soudu ze dne 29. 11. 2021 č. j. 14 C 6/2013-357). Ten byl vypracován pouze ke stanovení výše nároku stěžovatelů plynoucího ze spoluvlastnictví nemovitostí - pozemků, na kterých se nacházela malá vodní elektrárna provozovaná (bez právního důvodu) vedlejším účastníkem (resp. byly vypracovány dva znalecké posudky - jeden stěžovateli a druhý zadal k vypracování okresní soud). Stěžovatelé nebyli sami schopni svůj nárok vyčíslit správně, a to mj. i pro absenci potřebných podkladů pro jeho stanovení, z důvodů na straně vedlejšího účastníka (nečinnost).

32. Základ nároku stěžovatelů fakticky nezpochybňoval ani vedlejší účastník ve svých vyjádřeních. Z rozsudku okresního soudu ze dne 29. 11. 2021 č. j. 14 C 6/2013-357, plyne, že vedlejší účastník sám ve vyjádření k žalobě potvrdil jejich spoluvlastnictví k vodní elektrárně a pozemkům (od roku 2000) a následný provoz malé vodní elektrárny. Oproti tomu rozhodnutí o výši plnění záviselo výlučně na závěrech znaleckého posudku (a úvaze soudu). Proto bylo namíste aplikovat při rozhodování o náhradě nákladů řízení ve prospěch stěžovatelů § 142 odst. 3 o. s. ř. a přiznat jim náhradu účelně

vynaložených nákladů řízení před soudy obou stupňů. Úspěch stěžovatelů navíc nebyl nepatrný a v poměru k původní žalované částce stěžovatelé uspěli dokonce v rozsahu více než 69 % (nebyl zde tedy dán důvod aplikovat § 142 odst. 3 o. s. ř. ve prospěch vedlejšího účastníka). Podle výše zmiňované judikatury Ústavního soudu ani částečný úspěch nemusí nutně znamenat jen částečnou náhradu nákladů řízení; to platí tím spíše, že stěžovatelé byli v řízení převážně úspěšní (dokonce na rozdíl od výše uvedeného nálezu sp. zn. III. ÚS 1504/23 nepoměrně více).

33. Neúspěch stěžovatelů v rozsahu 31 % nemůže být důvodem k tomu, aby neměli právo na plnou náhradu nákladů řízení za předpokladu, že náhrada nákladů za právní zastoupení a výše nahrazovaného soudního poplatku vychází v souladu s ustálenou judikaturou pouze z výše přisouzené částky (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016 sp. zn. 25 Cdo 3974/2015, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 21/2017). Pouze ve vztahu k této výši jde totiž o náklady vynaložené účelně.

34. Namísto toho okresní soud při výpočtu nákladů řízení vycházel ze žalované částky, resp. výpočet - sice přehledně, ale chybně - rozložil na časové úseky podle toho, jakou částku stěžovatelé "aktuálně" žalobou uplatňovali v době, kdy jejich právní zástupce činil jednotlivé úkony (viz body 6 až 12 napadeného usnesení). Snad s výjimkou výpočtu odměny za 2 úkony - za vyjádření ze dne 19. 7. 2022 a účast u jednání dne 2. 11. 2023, kdy soud vycházel ze základu 344 620 Kč - tj. z úspěchu stěžovatelů (bod 10), avšak to šlo již o náklady odvolacího řízení. Pokud krajský soud s těmito závěry okresního soudu souhlasil, rozhodl v rozporu s výše shrnutou judikaturní praxí Ústavního soudu. Nelze tedy souhlasit ani s požadavkem stěžovatelů, kteří výši nákladů odvozují od tohoto nesprávného výpočtu okresního soudu.

35. Oba obecné soudy navíc dále přistoupily ke krácení (byť nesprávně) vypočtených nákladů řízení, a to v závislosti na úspěchu stěžovatelů v daném sporu. Tento jejich postup je přitom též v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí, podle níž náleží (byť částečně) úspěšnému účastníkovi řízení náhrada nákladů v plné výši, pokud výše plnění (nikoliv důvodnost jeho nároku) závisí od závěrů znaleckého posudku. Krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení neuvádí, proč se od tohoto výkladu odchýlil, resp. neplynou z něj žádné specifické okolnosti odůvodňující postup podle § 142 odst. 2 o. s. ř.

36. Na uvedeném nemůže nic změnit ani bod 7 napadeného usnesení krajského soudu, v němž konkrétně uvedl - "k základu nároku má být přistupováno s tím, že k částečným zpětvzetím žalob a k následným částečným zastavením řízení došlo z důvodu na straně stěžovatelů. Je tedy nutno považovat za jejich neúspěch ve věci a postupovat při rozhodování o nákladech řízení částečně i podle § 146 odst. 2 o. s. ř., potažmo § 142 odst. 2 o. s. ř., kdy ve zbytku nároku potom je správný postup dle § 142 odst. 3 o. s. ř., kdy výše plnění závisela na znaleckém posudku, avšak pouze v části, kde žalobci v řízení bez jakéhokoli zavinění ze strany žalovaných víceméně bezdůvodně nedisponovali žalobou".

37. Ústavní soud si je vědom, že stěžovatelé činili v průběhu řízení řadu procesních úkonů, avšak nešlo o žádnou očividnou "procesní taktiku", která by snad měla zapříčinit průtahy v řízení (to nikdo ani nenamítal), ale jednalo se naopak především o důsledek "pasivity" protistrany, reakce na nově

zjištěné skutečnosti či čas potřebný ke zpracování znaleckých posudků. Jednotlivé úkony - zpětvzetí či změna žaloby (podání nové, jiné žaloby) byly vždy navázány na nové okolnosti, přičemž nelze ani uzavřít, že by šlo o "šikanózní" návrhy. Původní (celková) výše stěžovateli požadovaného nároku nebyla vzhledem k jejich žalobnímu úspěchu zjevně extrémně nadsazená. Podle Ústavního soudu proto obecně nemohou být částečná zpětvzetí stěžovatelů v dané věci důvodem pro rozhodování o nákladech řízení podle § 142 odst. 2 o. s. ř. Pokud krajský soud spatřoval v těchto jejich úkonech takové mimořádné okolnosti pro odchýlení se od postupu podle § 142 odst. 3 o. s. ř., měl své rozhodnutí lépe, resp. rádě a přezkoumatelně odůvodnit. O absenci takového odůvodnění napadeného usnesení krajského soudu ostatně hovoří i jeho úvaha, podle níž "ve zbytku nároku potom je správný postup dle § 142 odst. 3 o. s. ř., kdy výše plnění závisela na znaleckém posudku, avšak pouze v části, kde stěžovatelé v řízení bez jakéhokoli zavinění ze strany vedlejšího účastníka a Mgr. Vojáčkové víceméně bezdůvodně nedisponovali žalobou" (viz výše). Soud však již nijak nerozvinul svou úvahu o tom, kdy stěžovatelé bez zavinění protistrany bezdůvodně nedisponovali žalobou; není přitom jasné ani to, jakou část plnění závisel na znaleckém posudku soud tímto zamýšlel. Krajský soud navíc v žádném případě nepostupoval podle § 142 odst. 3 o. s. ř., když odkázal na okresním soudem provedený výpočet nákladů řízení stěžovatelů a tyto následně krátil v závaznosti na (ne) úspěch stěžovatelů v řízení.

VI. Závěr

38. Ústavní soud proto uzavírá, že v nyní posuzovaném případě byly splněny předpoklady pro aplikaci § 142 odst. 3 o. s. ř. při rozhodování o nákladech řízení, přičemž krajský soud jej bez náležitého odůvodnění nepoužil (či rádě nezduvodnil, že by shledal výjimku z tohoto postupu). Krajský soud tímto svým postupem porušil právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

39. Z uvedených důvodů Ústavní soud, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 zákona o Ústavním soudu), ústavní stížnost stěžovatelů zčásti odmítl jako návrh, k jehož projednání není příslušný podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu, avšak ve zbylém rozsahu jejich návrhu vyhověl a zrušil napadené usnesení krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Další články:

- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)